

Woordwijs

Gods leiding in mijn lijden

P.F. Lameris

Wat een dwaasheid. Het christelijk geloof? Kolder. In één woord. Zegt die Bijbel nota bene, dat je als mens blij moet zijn met tegenslagen. Met lijden. Zie je wel, dat christenen niet met hun beide benen op de grond staan? Moet je eens zien wat er op deze wereld te koop is. Je zult maar op één dag, bij een vliegtuigongeluk of bij een aardbeving je vrouw, je beide dochtertjes en je moeder kwijtraken. Vreugde scheppen in lijden? De Bijbel weet niet waar hij over praat. Het christelijk geloof? Dank je de koekoek. Mij niet gezien.

Kunt u zich voorstellen, dat iemand zo reageert bij het lezen van een tekst als Jakobus 1:2? ‘Het moet u tot grote blijdschap stemmen, broeders en zusters, als u allerlei beproevingen ondergaat.’ De Bijbel zou niet weten over de schrijnende zaken die lijden met zich meebrengt? De Bijbel zou buikspreken als het over moeiten en leed gaat? En de God van de Bijbel, de almachtige schepper, moet wel een wrede tiran zijn, als hij de wereld gebukt laat gaan onder allerlei verschrikkingen? In hoeverre heeft God de hand in het lijden? Is God de leidende (die er de hand in heeft) of de lijdende (die het leed ook zelf ondergaat), wanneer het gaat om het leed in de wereld? We zullen proberen in te gaan op dit soort vragen.

Lijden

Als wij het over ‘lijden’ hebben, wat bedoelen we daar dan mee? Waar hebben we het precies over? Ik zou hier geen enkele beperking willen aanbrengen. Er is in deze wereld sprake van tegenslagen, van lichamelijk of psychisch lijden, van emotioneel niet tegen de dingen opgewassen zijn, van een lichamelijke of verstandelijke handicap. Ontslag, al of niet terecht, ziekte, ongelukken. De dood van één of meer geliefden. Kleine, plaatselijke rampen; grote, wereldwijde catastrofes. Gevangenschap, geloofsvervolging, martelingen. Noem maar op. In al die gevallen kun je terecht spreken van ‘lijden’. En dat zullen we ook doen. Als ik in wat ik hierna schrijf, voorbeelden geef, dan kun je dus voor jezelf uiteraard een willekeurig ander voorbeeld in gedachten nemen.

De Bijbel en het lijden

Genesis

Als het erop aankomt, wordt in het allereerste begin van de Bijbel al een antwoord gegeven op de vraag waarom er lijden voorkomt in de wereld. Het is de straf van God op de ongehoorzaamheid van de eerste mens en zijn vrouw. Adam en Manninne, die zich tegen Gods leiding, tegen Gods eenvoudige eis verzetten. Wonderlijk is het dan wel. Als God met zijn strafaankondiging komt, is het begin van zijn bestraffende spreken gericht aan het adres van de slang, Satan. Maar die strafaankondiging aan het adres van Satan houdt ook een belangrijke belofte in voor de mensheid. Genesis 3:15: ‘Vijandschap sticht ik tussen jou (slang) en de vrouw, tussen jouw nageslacht en het hare, zij verbrijzelen je kop, jij bijt hen in de hiel.’ Satan, die dacht de mensheid voor zich gewonnen te hebben, blijkt niet de vriendschap van de mensen te krijgen, maar vijandschap, oorlog. Hij heeft het nog niet voor elkaar. Er komt een tweedeling onder de mensen. Een deel

slechts zal zich aansluiten bij de slang, bij Satan. Maar het nageslacht van de vrouw in geestelijke zin zal zich verzetten tegen de leiding die van de slang uitgaat. En 'het' nageslacht van de vrouw, de Zoon, zal het rijk van de slang vernietigen. Christus wordt aangekondigd, die echter ook 'de' beet van de slang zal moeten ondergaan. Een lijdende Christus wordt hier al aangekondigd. De strafaankondiging aan de mens zelf is ook opmerkelijk. De mens en zijn vrouw worden zelf niet vervloekt. We lezen dat Satan wel wordt vervloekt. 'Vervloekt ben jij, dat je dit hebt gedaan,' lezen we in vers 14. Dat wordt gezegd tegen de slang. Maar de vrouw, Manninne, krijgt te horen, dat haar zwangerschappen zwaar en pijnlijk zullen worden. Haar vrouw-zijn zal onder meer uitkomen in haar moeder-zijn, maar dat zal bemoeilijkt worden. En de man? Voor hem geldt dat vanwege zijn overtreding, zijn ongehoorzaamheid, de aarde, de akker wordt vervloekt. Maar het woord 'vloek' valt niet rechtstreeks in zijn richting. Wonderlijk. Lees maar: 'Tegen de mens zei hij: "Je hebt geluisterd naar je vrouw, gegeten van de boom, die ik je had verboden. Vervloekt is de akker om wat jij hebt gedaan, zwoegen zul je om ervan te eten, je hele leven lang"' (vs. 17).

Uiteraard, we erkennen het, er zit daarin ook een 'vloek' die de mens treft. Maar vergelijk hoe het gaat in Genesis 4. Daar krijgt Kaïn na de moord op zijn broer (of was het doodslag?) te horen: 'Vervloekt ben jij' (vs. 11).

Lijden als straf. Straf op de zonde. Vergelding van een God die niet over zich laat heenlopen. Vergelding van een wrekend, maar tegelijk genadig God. Dat is het antwoord van Genesis. God heeft de hand in het lijden. Het lijden van de mens gaat niet aan God voorbij.

Job

Job is het boek dat diep ingaat op de waaromvraag. Kun je Gods handelen narekenen? Is leed altijd een antwoord op zonde? Kan degene die God liefheeft, hier rekenen op een heerlijk leventje? En als het niet goed gaat in je leven, ligt daar dan altijd een concrete zonde aan ten grondslag? Ongeveer zoals de leerlingen van de Heer Jezus redeneren, als ze de blindgeborene zien? 'Rabbi, hoe komt het, dat hij blind was toen hij geboren werd? Heeft hij zelf gezondigd of zijn ouders?' Voor de vrienden van Job is het zo klaar als een klontje. 'God doet niet zomaar iets. Jij hebt het moeilijk, Job? Ja, kijk eens, jongen, je hebt natuurlijk onbeleden zonden. Erken het maar, uiterlijk was het allemaal even mooi bij jou, maar, dat kan niet anders, in het geniep was jij de grootste doerak. Allemaal schone schijn. Jij bent in feite het schoolvoorbeeld van de schijnheilige. Nee, man, kom er maar mee voor de draad. Je bent een groot zondaar.' 'Een mens, geboren uit een vrouw – kort zijn zijn dagen, doordrenkt van onrust' (14:1). Job ervaart lijden, maar weet zich recht, zelfs tegenover God, te staan. 'Here, God, gij, de Ontzagwekkende, dit heb ik niet "verdiend". Dat weet u wel. Dit lijden dat mij treft, kan niet, kan onmogelijk zijn omdat u mij wilt straffen. Toch moet ik lijden. Ik begrijp u niet. En toch, dwars door alles heen, blijft u mijn God.' Dat is uiteindelijk het antwoord van Job: 'Ik weet: mijn redder leeft, en hij zal ten slotte op aarde ingrijpen. Hoezeer mijn huid ook is geschonden, toch zal ik in dit lichaam God aanschouwen. Ik zal hem aanschouwen, ik, geen ander, heel mijn binnenste smacht van verlangen' (19:24-26). Kijk, dat is geloof. Dwars tegen beter 'weten' in. De uitkomst van het boek? De slotsom is dat niet de vrienden, maar juist Job recht heeft gesproken over

God.

Job moet erkennen dat hij ten onrechte God ter verantwoording riep. Hij maakt zich klein en legt de hand op de mond. Maar hij wordt wel door God geprezen. *God* Is Gods hand er in het lijden?

Is God de Almachtige, die heel de schepping leidt en regeert? Is de God van de Bijbel ook de God van zondag 10 van de Heidelbergse Catechismus? Is God de grote veroorzaker van rampen en verschrikkelijke gebeurtenissen? Als je vervolgd wordt en je zit tientallen jaren onschuldig in de vunzige kerkers van christenhaters, is daar dan Gods hand in? Kunnen wij nog uit de voeten met een tekst als Amos 3:6: ‘Geschiedt er ooit onheil in een stad zonder toedoen van de HEER?’ Voor de moderne mens is het een onverdraaglijke gedachte: een liefhebbend God die leed toedeelt. Vanuit een zekere rechtlijnigheid wordt geredeneerd volgens dit stramien: óf God is liefde, en dan zorgt God zo voor de mens, dat die het goed heeft; óf die God is een wrede tiran. Een tiran die naar willekeur de ene mens opoffert en de andere mens spaart. Voor het ‘ouderwetse’ antwoord ‘Op de bodem aller vragen ligt des mensen zondes Schuld’ is geen plaats meer. Dat wij God in zijn wijsheid, in zijn liefde, in zijn toorn, in zijn rechtvaardigheid niet na kunnen rekenen? De mens kan maar moeilijk zijn eigengemaakte troontje verlaten en erkennen dat Gods gedachten hoger zijn dan welke gedachte van de mens ook. Dat zijn wegen nu eenmaal hoger zijn dan de onze.

Het is heerlijk, onnoemelijk moeilijk en tegelijk onvoorstelbaar troostrijk te blijven bij de belijdenis van de zondagen 9 en 10, dat ‘de eeuwige Vader van onze Here Jezus Christus, Die om zijn Zoon Christus mijn God en mijn Vader is, ... ook elk kwaad, dat Hij mij in dit moeitevool leven toedeelt, voor mij (zal) doen meewerken ten goede. Want niets, noch dood, noch leven, noch engelen noch krachten, noch hoogte noch diepte noch enig schepsel zal ons kunnen scheiden van de liefde Gods welke is in Christus Jezus, onze Here.’

Satan

Satan? In hoeverre is hij de veroorzaker van leed, van lijden? Merkwaardig is het, dat zijn rol in de Bijbel zo beperkt is op dit vlak. Natuurlijk we kennen allemaal zijn ‘rol’ in het boek Job. Daar ‘verleidt’ hij de Heer God ertoe Job leed toe te brengen. Maar daarbuiten om? Ja, steeds indirect, door de mens tot zonde te verleiden en zo die mens ‘rijp’ te maken voor Gods straffen. De satan wordt getekend als de grote tegenstander van God, die er uiteraard veel plezier in heeft God ertoe te brengen de mensen te straffen. Satan wil Gods werk afbreken, dus zal hij trachten de mens in verzet te brengen tegen God.

Als het erop aankomt, zijn er – naast Job – in de Bijbel maar twee plaatsen te vinden, waar Satan rechtstreeks leed toebrengt. Beide komen voor in het Nieuwe Testament. De eerste is Lucas 13, waar de Heer Jezus van een kromgebogen vrouw zegt, dat zij achttien jaar door Satan geboeid werd gehouden. De tweede plaats is het bekende woord van Paulus uit 2 Korintiërs 12 over de doorn in zijn vlees, een engel van Satan.

De hoofdlijn van de Bijbel is duidelijk: het lijden wordt ons toegedeeld door God, de Vader van de Heer Jezus Christus. Het is de liefdevolle hand van een almachtig Vader, die in zijn zorg ook doet lijden.

Prediker

‘Ijdelheid der ijdelheden.’ ‘Lucht en leegte, zegt Prediker, lucht en leegte, alles is leegte’ (Pred. 1:1). Is de Bijbel een optimistisch boek? Lees dan het wijsheidsboek Prediker en je komt ervan terug. De Prediker lijkt, op het eerste gezicht zeker, een buitengewoon negatieve kijk op het wereldgebeuren te hebben, maar ook op de mentaliteit van de mens en de leiding van God. Is zijn kijk ondertussen ook niet zeer realistisch? Ja, moet het antwoord zijn, zeker als je let op alle vergeefsheid die hij waarneemt en die maar al te vaak met de handen te tasten is. Maar, verkijk je niet op zijn kijk. Prediker laat zien hoe het leven is zonder Christus. En klaagt zijn klaagzang in een diep verlangen naar de Christus, die het leven vulling zal geven en zin zal geven. Dat merk

je, zelfs in zijn advies in het slot van zijn boek (11:9): ‘Geniet dus, beste vriend, van je jonge jaren ... Volg de wegen die je hart wil gaan, gun je ogen wat ze wensen. En onthoud bij alles wat je doet dat God je aan zijn oordeel onderwerpt.’ In feite is het de boodschap die ook in het Nieuwe Testament terugkeert. Te denken is aan Galaten 5:1 ‘Christus heeft ons bevrijd opdat wij in vrijheid zouden leven. Laat u niet opnieuw een slavenjuk (van de zonde namelijk, PFL) opleggen.’ En Augustinus staat als het ware op de schouders van Prediker, als hij uitroept: ‘Heb God lief, en doe wat je wilt.’ Natuurlijk, je kunt met zo’n woord aan de haal gaan. Maar het kan ook innig vroom worden uitgelegd.

Paulus

Paulus haalt Prediker aan in zijn beroemde achtste hoofdstuk van de brief aan de Romeinen. Paulus weet ook van lijden. Maar hij laat de betrekkelijkheid van dat lijden in deze wereld zien in vergelijking met wat ons te wachten staat. En *wij* kunnen verlangen naar wat ons te wachten staat, maar de hele schepping doet dat. Want de schepping is, zegt Paulus, ‘ten prooi aan zinloosheid’ (daar heb je de ‘ijdelheid’, de ‘lucht en leegte’ van Prediker), ‘niet uit eigen wil, maar door hem die haar daaraan heeft onderworpen’ (8:20). Paulus zegt dus, in aansluiting aan Prediker, dat de schepping aan zinloosheid is onderworpen. Is lijden dan ‘zinloos’? Zegt Paulus dat? Nee, maar, zo laat Paulus zien, als je puur menselijk redeneert, dan zie je de zin van deze wereld, en dus ook de zin van het lijden niet. Want, als er al sprake mocht zijn van zinloosheid, dan is dat een tijdelijke kwaal. ‘Wij weten dat de schepping nog altijd als in barensweeën zucht en lijdt’ (vs. 22). Maar, zij is in blijde verwachting. De barensweeën lopen wel degelijk op iets positiefs uit: de openbaring dat wij kinderen van God zijn. En dat maakt, dat er wel degelijk ‘zin’ is te zien in het lijden van de hele mensheid, van de hele schepping.

Jakobus

‘Het moet u tot grote blijdschap stemmen, broeders en zusters, als u allerlei beproevingen ondergaat’ (1:2). Zo begint Jakobus zijn brief. Hoe kan dat? Moet je blij zijn, als je als jong meisje, verloofd en bijna getrouwd, je bruidegom moet verliezen door een verkeersongeluk? Blij zijn als je, na een gespannen uitzien naar de geboorte van je kind een dood kindje in je armen houdt? Blij zijn, als je als moeder van een gezin aan bed gekluisterd bent en niets kunt doen dan je mondje roeren? Blij? Wat is de Bijbel voor een wreed boek, dat blijdschap eist bij groot verdriet? Moeten we leren stoïcijns te worden? Is het boeddhisme soms een verlengstuk van het christendom?

De moderne mens van de eenentwintigste eeuw kan niet zoveel met lijden. En zeker niet met een God die lijden stuurt, aanstuurt en ook nog het lijden zin zou geven. De Bijbel is daar ondertussen wel duidelijk over. Eén van de doelen geeft Jakobus dus aan. Dat wij ons met heel ons leven toevertrouwen aan onze hemelse Vader, die weet wat hij doet, ook als hij ons leed toedeelt. Hij heeft ons leven in zijn hand. En moeiten en leed, zo wijst Jakobus aan, kunnen ons ook geestelijk sterk maken. Sterk in die zin, dat je je met je hele hebben en houden aan de Heer God toevertrouwt. Daardoor wordt het leed nog niet gemakkelijker te dragen. Maar het geeft wel perspectief in het lijden van deze wereld. En zo, in dat kader, kan Jakobus het zelfs met blijdschap zeggen, dat het lijden mag leiden tot standvastigheid, zodat u ‘volmaakt en volkomen zult zijn, zonder enige tekortkoming’ (vs. 3).

Petrus

In zijn eerste brief komt Petrus in hoofdstuk 4 met exact dezelfde boodschap. ‘Hoe meer u deel hebt aan Christus’ lijden, des te meer moet u zich verheugen. En des te uitbundiger zal uw

vreugde zijn wanneer zijn luister geopenbaard wordt' (1 Petr. 4:13). Wie deze dingen leest, merkt: de Bijbel heeft geen antwoord op alle vragen. Maar de antwoorden die de Bijbel wel geeft, zijn lang niet altijd gemakkelijk te dragen. Het vergt geloof, heel groot geloof, om in het lijden God vast te houden.

Verwerking

1. *Woordmagneet*

Schrijf op een bord of een vel papier het woord LIJDEN.

Schrijf daaromheen woorden die associëren met dit woord.

Bekijk de woorden en ga met elkaar na wat opvalt en waarop dat wijst.

2. *Stellingen*

Ieder kiest eerst voor of tegen de stelling.

Bespreek dit in kleine groepjes; probeer elkaar te overtuigen.

Hierna kiest ieder opnieuw voor of tegen.

Geef aan waarom anders gekozen wordt.

* Stelling 1: Lijden is straf op de zonde.

Vergelijk het boek Job, Lucas 13:1-5 en Johannes 9:2.

* Stelling 2: God veroorzaakt het lijden.

Zoek argumenten voor en tegen deze stelling en zet die naast elkaar.

Geldt deze stelling ook vandaag bij allerlei rampen, zoals de aardbeving in Pakistan en India of de honger en aids in Afrika?

3. *Carrouselgesprek*

Zet stoelen tegenover elkaar. Kies één van onderstaande vragen.

Ga daarover in gesprek met degene die tegenover je zit. Schuif na twee minuten allemaal een plaats naar links op en ga weer in gesprek. Doe dit totdat je weer tegenover de eerste persoon zit waarmee je begonnen bent.

Herhaal dit voor de andere vraag.

Bespreek daarna alles in de grote groep.

Bewaak de tijd!

* 'Op de bodem aller vragen ligt des mensen zondeschild.'

Kunnen wij als christenen iets met deze uitspraak?

* Lees Romeinen 8:20. Schrijf met eigen woorden op wat er staat. Wissel dit met elkaar uit.

Is er principieel verschil tussen het woord 'zinloosheid' in de NBV en het woord 'vruchteloosheid' in de NV-51?